

Mänttä-Vilppulan esiopetussuunnitelma

Nimi Mänttä-Vilppulan esiopetussuunnitelma
Kunta Mänttä-Vilppula
Hyväksymispäivämäärä

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen.	1
2. Paikalliset erityispiirteet ja esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat.	3
3. Opetussuunnitelmaan liittyvä tiedotus.	4
4. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	5
5. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	6
6. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	8
7. Arvoperusta.	10
8. Oppimiskäsitys.	12
9. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	15
10. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	19
11. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	22
12. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	24
13. Monipuoliset työtavat.	26
14. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	28
15. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	30
15.1. Ilmaisun monet muodot.	31
15.2. Kielen rikas maailma.	32
15.3. Minä ja meidän yhteisömme.	32
15.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	33
15.5. Kasvan ja kehityn.	34
16. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.	36
17. Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen.	38
18. Yleinen tuki.	40
19. Tehostettu tuki.	41
20. Erityinen tuki.	43
21. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	48
22. Oppilashuolto.	50

1. Opetussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen

Perusteen teksti:

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumisiin ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen

yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Mänttä-Vilppula:

Esiopetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä sekä koulun että päivähoidon yksiköiden esiopetushenkilöstön kanssa. Esiopetussuunnitelman laatiminen tapahtuu yhteistyössä Mänttä-Vilppulan kaupungin opetussuunnitelmatyöryhmän kanssa. Suunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut varhaiskasvatukseen laaditut asiakirjat, kuten varhaiskasvatussuunnitelma, valmistavan opetuksen suunnitelma ja aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma.

Esiopetussuunnitelman teko on prosessi, joka nyt on aloitettu ja jota tulevaisuudessa arvioidaan, tarkastellaan ja kehitetään edelleen. Esiopetustyön arviointi ja kehittäminen tapahtuu käytännön kautta esiopettajien yhteisten tapaamisten ja keskustelujen avulla. Osana Mänttä-Vilppulan esiopetussuunnitelman arviointi- ja kehitystyötä ovat esioppilaat ja heidän huoltajansa. Heille on tarjottu mahdollisuuksia suulliseen tai kirjalliseen tapaan olla mukana arvioimassa ja täten myös kehittämässä esiopetussuunnitelmaa.

Esiopetustyön arvioimis- ja kehittämistyön vahvuus Mänttä-Vilppulassa on pieni esiopetushenkilöstö. Esiopettajat ovat tavanneet toisiaan ja keskustelleet esiopetustyöstä jo ennen esiopetusuudistustyötä. Tällä on luotu pohjaa esiopetuksen arviointi- ja kehittämistyölle. Esiopetus kuuluu hallinnollisesti kouluun, joten arviointi- ja kehittämistyö sekä yhteistyö perusopetuksen kanssa on luonnollista ja joissakin yksiköissä osa koulua. Osa esioppilaista toimii fyysisesti osana varhaiskasvatusta, joten esiopettajat saavat näkökulmia kummankin tyyppisen esiopetuksen luonteenomaisista piirteistä. Tämä tuo kehittämistyölle monipuolisuutta.

2. Paikalliset erityispiirteet ja esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat

Perusteen teksti

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

MÄNTTÄ-VILPPULAN ERITYISPIIRTEITÄ

Lasten kulttuurilla on tärkeä osa Mänttä-Vilppulan esiopetustyössä. Musiikki, liikunta, ilmaisu, kädentaidot ovat luonnollinen osa lasten elämää. Kaupungissamme on mahdollista hyödyntää esimerkiksi urheilutaloa, liikennepuistoa, leikkikenttiä, uima- ja jäähallia, Serlachius-museoita Göstaa ja Gustafia. Kädentaidoissa ja ilmaisussa taide luo hienoja mahdollisuuksia tutustua sekä pysyviin että vaihtuviin näyttelyihin. Museoiden lisäksi esimerkiksi Kuvataideviikkojen, Mäntän Taideseuran tai Mäntän Käsityökeskusken näyttelyiden myötä lapset voivat tutustua taiteen eri muotoihin. Mänttä-Vilppula on taidekaupunki. Taide kuuluu ihmisen elinkaaren kaikkiin vaiheisiin.

ESIOPETUKSEN ERILAISET JÄRJESTÄMISEN TAVAT

Mänttä-Vilppulassa esiopetusta järjestetään peruskouluissa erillisryhmissä ja päiväkodissa erillisryhmissä. Hallinnollisesti ryhmät kuuluvat Savosenmäen, Vilppulankosken ja Kolhon kouluihin.

Työtavoista tärkein on leikki. Painopistealueena ovat sosiaalisten ja eettisten valmiuksien, suullisen ilmaisun, kielen havainnoinnin ja kirjallisuuden sekä matemaattisten taitojen kehittäminen leikin ja toiminnallisuuden avulla.

3. Opetussuunnitelmaan liittyvä tiedotus

Hyväksytty esiopetussuunnitelma löytyy kaikille nähtäväksi internetissä. Siitä sekä sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille lukuvuoden alussa jaettavilla tiedotteilla. Lisäksi vanhempainilloissa ja arviointikeskusteluissa opetussuunnitelma-asiat tulevat myös esiin.

4. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteen teksti

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

Mänttä-Vilppulassa muuta esiopetustoimintaa järjestetään vain, mikäli sivistyslautakunta niin linjaisi. Tällaista ei ole nyt tiedossa.

5. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusteen teksti

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta. Tästä määrätään tarkemmin kohdassa Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan Lapsen kasvun ja oppimisen tuen yhteydessä. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin Kasvua ja oppimista tukevan toimintakulttuurin sekä Oppilashuollon yhteydessä. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustalkkeita ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Mänttä-Vilppula:

Esiopetuksesta vastaa sivistystoimi. Sivistyslautakunta vahvistaa vuosittain esiopetuksen työ- ja loma-ajat, jotka ovat hyvin paljon perusopetuksen työ- ja loma-aikojen kaltaiset. Vuosittaisessa suunnitelmassa esitetään poikkeavuudet.

Mänttä-Vilppulan kunta, kuten muutkin Suomen kunnat, on velvollinen järjestämään alueellaan asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Esiopetuksen koulumatkaetuus on ollut voimassa 1.8.2004 lähtien. Mänttä-Vilppulan koulukuljetusperusteiden mukaan esiopetusoppilaat saavat kuljetuksen vähintään kolmen (3) kilometrin matkasta.

Mänttä-Vilppulassa esiopetusta järjestetään päiväkodissa ja kouluissa. Kaikissa esiopetusyksiköissä noudatetaan Mänttä-Vilppulan

kaupungin esiopetussuunnitelmaa.

Huoltajien osallisuutta korostetaan, heillä on oikeus saada tietoa esiopetuksen toiminnasta ja tavoitteista sekä lapsen esiopetuspäivästä.

Huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen kehittämisessä hyödyksi.

Esiopetuksen opetuskieli on suomi.

Lapsella on oikeus ja velvollisuus osallistua esiopetukseen (yhteensä 700 tuntia). Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua päivähoitoon.

Esiopetus on maksutonta 4 tuntia päivässä ja siihen sisältyy ohjattu ateria.

Lapsen henkilökohtainen havainnointilomake liitetään lapsen esiopetussuunnitelmaan. Havainnointilomakkeen pohjalta keskustellaan vanhempien kanssa ja

pohditaan lapsen yksilöllisiä tavoitteita.

Esiopetusikäiset kuuluvat lastenneuvolapalvelujen piiriin.

Vuorohoidossa olevan esioppilaan esiopetuksen järjestäminen kirjataan henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan kanssa.

6. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Perusteen teksti

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Mänttä-Vilppula:

- Yleensä lapset osallistuvat kunnan järjestämään esiopetukseen. Tällöin sairauspoissaoloista tulee ilmoittaa esiopetukseen, muista poissaoloista tulee sopia esiopettajan kanssa.

- Esiopetus on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa

- Esiopetuksella on yhteiset tavoitteet: lasten kehitys- ja oppimisedellytyksien edistäminen, lasten sosiaalisten taitojen ja

terveen itsetunnon vahvistaminen. Huoltajan kanssa keskustellen pohditaan ja sovitaan lapsen yksilöllisiä tavoitteita

- Esiopetuksen hyvään alkuun kuuluu yhteistyö huoltajien kanssa. Hyviä yhteistyön muotoja huoltajien kanssa ovat esim.

haastattelulomake/tapaaminen, jossa huoltajat kertovat lapsestansa, kasvatukseen liittyvistä asioista sekä lapsen

mielenkiinnon kohteista ym. Esiopetusyksiköt järjestävät mahdollisuuden tutustua tulevaan esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen alkua.

-Esiopetusvuoden alkuvaiheessa järjestetään vanhempainilta, jonka tarkoituksena on lisätä huoltajien osallisuutta

lapsensa esiopetuspolulla. Sekä syys- että kevätlukukaudella huoltajilla on mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluhetkeen

lapsensa esiopetusasioista.

-Esioppilaan kanssa keskustellaan esiopetuksesta ja hänen henkilökohtaisista vahvuuksistaan ja oppimisen tarpeistaan. Keskustelua käydään arkitoiminnan yhteydessä ja esimerkiksi vanhempainvartioiden yhteydessä tai muutoin sovitulla ajalla.

- Leikki eri muodoissaan on esiopetuksen toiminnassa tärkeällä sijalla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Hyvä alku oppimisen polulle muodostuu kannustavasta palautteesta, arvostavasta vuorovaikutuksesta ja myönteisistä oppimiskokemuksista.

- Huolehditaan tiedonsiirrosta kaikissa nivelvaiheissa: kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksen puolelta (päiväkotii, perhepäivähoito, kotihoito) esiopetukseen sekä

lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät yhteistyötä huoltajien kanssa kaikissa

oppimisen polun vaiheissa.

- Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Laissa ei säädetä lapsen velvollisuudesta osallistua perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn esiopetukseen. Huoltajat voivat siis päättää myös kotona toteutettavasta esiopetuksen tavoitteet saavuttavasta toiminnasta. (HE 135/2014 vp.) Esiopetus ei ole osa oppivelvollisuutta eikä kunnalla ole valvontavelvollisuutta, vaikka lapsi ei osallistu perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn esiopetukseen.

7. Arvoperusta

Perusteen teksti

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Mänttä-Vilppula:

ARVOT ARKEEN

Mänttä-Vilppulassa on prosessoitu arvoja yhdessä vanhempien, lasten ja koulun henkilöstön kesken, ja päätetty siirtää arvot yhteisellä päätöksellä arkeen.

"Arvot arkeen" tulee näkyväksi osaksi koulunkäyntiä. Esimerkiksi sovituisissa tiloissa tulee olemaan esillä käyttäytymisen odotukseen liittyviä toimintaohjeita. Arvojen avulla on tarkoitus tähdentää tiettyjä käyttäytymisen odotuksia koulussa. Tärkeä osa "arvot arkeen"-käytäntöä on mallintaminen.

Arvot kirjoitetaan tähän tarkennettuina myöhemmin.

Esiopetuksen arjessa lapselle mahdollistuu erilaisia sekä ohjattuja että vapaita vuorovaikutustilanteita. Vuorovaikutustilanteita järjestetään erilailla muodostetuissa ryhmissä sekä niin että niissä on läsnä aikuinen että lasten keskinäisiä ryhmiä valvotusti. Ryhmissä he voivat keskustella, saada erilaisia kokemuksia toimia ja oppia erilaisten lasten kanssa.

Tärkeää on luoda keskustelu ja mielipiteen vaihto- ja kuuntelemistilanteita. Mahdollisuuksia saada elämyksiä ja kokemuksia ja erilaisia oppimistilanteita toisten esiopetusryhmäläisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa lapsi voi laajentaa käsitystään itsestään ja toisista ihmisistä ympäröivässä maailmasta.

Esiopetuksessa pyritään tasapuoliseen ja tasa-arvoiseen lasten kuuntelemiseen. Jokaisen mielipide on arvokas. Totutellaan siihen, että asioista voi ja saa olla eri mieltä. Keskustellessa ja toimiessa totutaan erilaisiin tapoihin toimia. Opitaan siihen, että voimme ajatella erilailla ja silti toimia yhdessä tai yhteisen päämäärän hyväksi. Yhteistyön kokemusten myötä lasta tuetaan näkemään ympäröivää maailmaa avarakatsesemmin; kriittisesti ja yhteistä hyvää ajattelevaksi.

Arjessa pyritään kestävän kehityksen tukemiseen huolehtimalla kierrätyksestä ja erilaisten materiaalien käytöstä ja jätteiden käsittelystä mahdollisuuksien mukaan.

Oman hyvinvoinnin huolehtiminen on tärkeä osa esikoulupäivää. Toiminnan ja rauhallisten hetkien mahdollistaminen, ruokailut, liikunta ja ulkoilu ovat osa esikoulupäivää.

Arkirytmi ja jokapäiväinen perustarpeista huolehtiminen tukee oman kehon ja mielen hyvinvointia.

Lapsella on oikeus kokea olevansa tärkeä, kuultu ja hyväksytty omana itsenään.

Yhteistyössä kodin kanssa pyritään avoimella vuorovaikutuksella toimimaan lapsen hyvinvoinnin parhaaksi.

Oppilashuoltotyössä moniammatillinen yhteistyö eri yksiköissä on tukemassa lapsen yleistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä.

Esiopetushenkilöstön tulee ensisijaisesti toimia yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin lapsen hyvinvoinnin huolehtimisessa.

Huoltajilla tulee olla mahdollisuuksia keskustella esiopetushenkilöstön kanssa lapsen kasvuun, kehitykseen ja yleiseen hyvinvointiin liittyvistä asioista esiopetusvuoden aikana

Tarvittaessa oppilashuoltoryhmän eri asiantuntijoita voi konsultoida tai kutsua koolle. Oppilashuoltoryhmän moniammatillinen koostumus riippuu kodin, esiopetuksen tai kummankin yhteisestä tarpeesta. Tarkoituksena lapsen hyvinvointi ja hänen asioidensa edistäminen.

8. Oppimiskäsitys

Perusteen teksti

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

MÄNTTÄ-VILPPULAN OPPIMISKÄSITYS

AURINKOKUVIO:

Ohjaaminen, tukeminen ja palaute Lapsen arkitaidot:itsestään ja ympäristöstään huolehtiminen

Kieli:vuorovaikutustaidot, looginen kerronta Lapsi oppijana:ilo ja oppimaan oppiminen

Motoriset taidot:lapsi liikkujana Lapsi kaverina:tahto ja taito toimia yhdessä, erilaisten näkökulmien ymmärtäminen

Lapsi tutkijana:kiinnostuksen kohteet, oppimisympäristöt

Lapsi taiteellisena toimijana:musiikki, liikunta, kädentaidot, luova ilmaisu

LAPSI OPPII OSALLISTUMALLA: LEIKKIEN, TOIMIEN, TUTKIEN, OPPIEN...

Lapsen osallisuus

- arjen suunnitteluun ja toteutukseen osallistuminen

- lapsi on aktiivinen toimija, joka harjoittelee asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti, että yhdessä muiden kanssa. Lapsi

voi opettaa, ohjata ja toimia asiantuntijana kouluyhteisössä esim. lapsen omat leikit ja niiden opettaminen toisille ja leikin ohjaaminen

Aikuisen rooli oppimistapahtumassa

-herättää erilaisia keskustelutilanteita

- havainnoi lapsen taito- ja tietotaso monipuolisesti

- laatii tavoitteita lapsen esiopetukselle

- huomioi lapsen yksilöllisyyden ja hyödyntää kiinnostuksen kohteet ja kokemukset oppimisprosessissa

- huomioi lapsen erilaiset oppimistavat

- muokkaa ja muuttaa toimintaa lasten kysymysten, ajatusten ja jaksamisen mukaan

- lapsille luodaan onnistumisen kokemuksia

- antaa lapselle rakentavaa sekä kannustavaa palautetta

Vaikka oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa, on tärkeää, että lapsille tarjotaan uusia kokemuksia ja taitoja.

9. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Perusteen teksti

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri

tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallisuuden ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallisuuden, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Mänttä-Vilppula:

- *esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa*

- *laaja-alainen osaaminen näkyisi lapsen oman temperamentin mukaisessa sujuvassa toimintakyvyssä eri elämän tilanteissa kuten ystävyysuhteissa ja tilanteiden ja asioiden käsittelyssä itseään ja toisia kunnioittaen*

- *tärkeää monipuoliset kokemukset ja elämykset erilaisista oppimisympäristöistä sekä omassa esiopetusyksikössä että lähiympäristössä. Tässä voidaan hyödyntää esiopetusyksikön läheisiä, paikallisia ympäristöjä esimerkiksi vesistöjä, metsiä ja erilaisia kulttuurikohteita, yhdistyksiä esimerkiksi 4h yhdistystä, Vilppula-seuraa ja seurakuntaa, kirjastoa*

- *monipuolisen toiminnan kautta erilaisissa toimintaympäristöissä sekä esikoulussa että sen eri ympäristöissä esimerkiksi kirjastossa, liikuntasalissa tai luonnossa, jotta lapselle tulisi mahdollisuuksia muodostaa kokonaiskuvaa itsestään suhteessa ympäröivään maailmaan sekä oppia havainnoimaan muuttuvaa ympäristöä, tietoa ja taitoja*

- *tilaisuudet kokeilla onnistumisia ja epäonnistumisia erilaisten tuttuun ja uusien välineiden/tilanteiden kautta esimerkiksi tietokoneiden/iPadien tms teknologian kautta*

- *esiopetuksessa monilukutaito voi olla esim sitä että lapsi oppii tulkitsemaan erilaisia tilanteita ja tapahtumia omassa arjessaan sekä toimimaan niissä mahdollisimman sujuvasti ja luontevasti*

10. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusteen teksti

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyvät mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännössä noudatetaan Oppilashuollon yhteydessä kuvattuja turvallisuuden liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Mänttä-Vilppula:

TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMISEN TAVOITTEET JA ARVIOINNIN KÄYTÄNNÖT

Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Esimiehet keskustelevat yksiköissään toimintakulttuurista ja sitä kehitetään yhteistyönä. Päätetään yhdessä, mihin koulutuksiin osallistutaan ja järjestetään myös yhteisiä koulutustilaisuuksia.

OPPIMISYMPÄRISTÖT

-lapsilla on mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja sen arviointiin mm. tekemällä aikuisen ohjauksella yhteisiä sopimuksia

-mahdollistetaan lapsille erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä toimiminen. Tavoitteena on tarjota turvallisia vuorovaikutustilanteita yhteistyötaitojen kehittymiseksi ja tukemiseksi

-ryhmässä lapsi saa tilaisuuksia toimia erilaisten temperamenttien ja luonteen omaavien lasten kanssa

-toiminta on moniaistista, monipuolista ja monissa erilaisissa toimintaympäristöissä tapahtuvaa esimerkiksi pihalla, leikkipuistoissa, lähimetsissä

-piha ja metsät ovat tärkeitä oppimisympäristöjä esimerkiksi tietyn metsän tietty paikka

*-keskeinen toimintatapa ja oppimisen väline ja -menetelmä on **leikki***

-aikuinen antaa lapselle mahdollisuuksia vaikuttaa esikoulupäiväänsä ja sen toimintaan

-myönteisellä ilmapiirillä rohkaistaan lasta oppimaan yrityksen ja erehdyksen kautta

-esiopettajan tehtävänä on huolehtia, että oppimisen ilo löytyy monipuolisten työtapojen kautta

-annetaan mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti lastenkulttuuriin kuten lasten musiikkiin, leikkeihin, lauluihin, kädentaitoihin, taiteisiin huomioiden taidekaupungin monet mahdollisuudet

-lasten kirjallisuus; sekä lapsille lukeminen että heidän oma tutustuminen kirjoihin ovat vahva osa päivittäistä toimintaa

-perusarkirytmii luo turvallisen esikoulupäivän

-ohjataan turvalliseen toimintaan ja liikkumiseen lähiympäristössä sekä sisällä että ulkona
-säännöllinen liikunta, ravinto ja mahdollisuudet rauhalliseen hetkeen tukevat sekä mielen että kehon hyvinvointi

OPPIMISYMPÄRISTÖIHIN LIITTYVÄT ARVIOINTIKÄYTÄNNÖT

-esiopetushenkilöstö arvioi arjessa oppimisympäristöjä keskustelellen, ajatuksia vaihtaen

-eri esiopetusyksiköissä arviointikäytännöt vaihtelevat. Arviointikäytäntöjä Mänttä-Vilppulassa ovat esimerkiksi kehittämiskeskustelut, lukuvuoden arvioinnit, esimieskeskustelut, kehittämistyöryhmät

-arviointia sisältyy esiopetushenkilöstön ja kodin kohtaamistilanteissa, henkilöstön kohtaamistilanteissa esimerkiksi rinnakkaisopettaja palavereissa, opettajakokouksissa, henkilökunnan koulutustilaisuuksissa ja vapaammissa kohtaamisissa esimerkiksi kahvihetkissä

Yhteistyön tavoitteena on esioppilaan esikoulunkäynnin tukeminen sekä oppimisen että hyvinvoinnin kannalta.

Yhteistyö esikoulun ja kodin välillä alkaa esikoulun alkaessa, ensisijaisesti aina huoltajan/-jien kanssa sovitusti muiden monialaisten yhteistyökumppaneiden/-nin kanssa esimerkiksi erityisopettajan kanssa.

Siirtymävaiheissa noudatetaan oppilashuoltolakia ja yhteisesti sovittuja käyntänteitä Mänttä-Vilppulassa.

Esiopettajan tulee olla aina paikalla ryhmän lapsen asioista keskusteltaessa

-oppilashuoltoryhmät: mietitään kuka kutsuu koolle, ketkä osallistuvat huolen ilmetessä

Esikoulussa esiopettaja voi olla konsultoiden ensin yhteydessä erityisopettajaan huolen ilmetessä, yhteistyössä pohditaan oppilashuoltoryhmän koollekutsumisen tarvetta. Mäntässä erityisopettaja vie huolen starttiin nimettömänä. Esiopettajan tulee olla paikalla omien esioppilaiden asioissa eli tulee olla starttiin suora yhteys.

YHTEISTYÖN ERI OSA-ALUEIDEN ARVIOINNIN KÄYTÄNNÖT

-esimiehille mietittäväksi

11. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Perusteen teksti

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Mänttä-Vilppula:

Esiopetushenkilöstö huolehtii yhteisten sääntöjen noudattamisesta ja yleisestä turvallisuudesta esiopetuspäivän aikana

Pyritään mahdollistamaan muunneltavat tilaratkaisut ja toimintatavat esiopetuksessa

Järjestetään mahdollisuuksia lasten omaehtoiseen tekemiseen, mm. leikin ja leikkipaikan/-alueen järjestelemiseen ja muokkaamiseen

Pyritään kiireettömyyteen ja mahdollisuuteen saattaa leikki/tekeminen rauhassa loppuun

Hyödynnetään käytössäolevia materiaaleja ja välineitä monipuolisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tukemiseksi

Mahdollistetaan kokeileminen, rakentelu

Lasten töistä voidaan rakentaa näyttely esimerkiksi esikoulun/koulun tiloihin/juhliin koristeeksi

Käydään retkillä ja tutustutaan paikallisiin kohteisiin mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi paikallisiin museoihin, leikki- ja liikuntapaikkoihin

Hyödynnetään paikallista monipuolista taide- ja kulttuuritarjontaa esimerkiksi paikallista teatteria, taiteilijoita, kuvataideviikkoja

12. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Perusteen teksti

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetussyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetussyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille

esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Mänttä-Vilppula:

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus tukee lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen yhtenäinen oppimispolku mahdollistuu yhteistyön avulla. Yhteistyöllä varmistetaan laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta.

Käytäntöjä esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa:

-arkikohtaamiset tai muu arkinen yhteydenpito kodin kanssa esimerkiksi tavattaessa kuulumisten vaihtaminen, reppuvihko, sähköposti

-esikoulun arjessa esikoululaisen kuuleminen ja keskustelut, palautteet liittyen esioppliaan onnistumisiin ja haasteisiin

-nivelpalaverit sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen että esiopetuksesta perusopetukseen siirrettäessä moniammatillisesti

-vanhempainkeskustelut esiopetusvuoden aikana

-lastenneuvola yhteistyö nivelpalaverissa erityisen tärkeä esimerkiksi kotihoidosta tulevien osalta

-yhteistyöpalaverit tarvittaessa monialaisten yhteistyötahojen kanssa kuten puhe- ja toimintaterapeuttien, erityislastentarhanopettajan/erityisopettajan kanssa

-lähityöyhteisön keskinäiset, säännölliset palaverit esiopetuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa

-erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja yhteistyö esiopetuksen alkuvaiheessa sekä esiopetusvuoden aikana

13. Monipuoliset työtavat

Työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde.

Mänttä-Vilppulan esiopetuksessa painotetaan erityisesti leikkiä ja toiminnallisia työtapoja

- Lasten osallisuus toimintatavaksi heti esikoulun alkaessa
- Ryhmytymiselle runsaasti aikaa esikoulun ensikuukausina
- Leikki ja toiminnallisuus päivittäistä; ohjatun ja/tai lapsen oman leikin mahdollistaminen
- Ulkoleikit ja -liikunta mielellään päivittäistä
- Kaikki aistit käyttöön
- Mielikuvitus ja oivaltamisen ilo arjessa
- Lasta rohkaistaan havainnoimaan, ihmettelemään, kyselemään, tutkimaan ja oivaltamaan

- Monipuolisia työtapoja käytetään erilaisissa ryhmissä, parityöskentelynä ja itsenäisesti
- tieto- ja viestintätekniikan mukaantulo työtapana huomioidaan mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi tietokoneet, iPadit
- Toiminnan suunnittelun ja oppimiskokonaisuuksien pohjaksi lapsia rohkaistaan kertomaan ideoitaan ja mielipiteitään sekä henkilökohtaisin kyselyin/keskusteluin että ryhmäkeskusteluin
- Lapsella on oikeus saada joka päivä kannustavaa palautetta toiminnastaan esimerkiksi "puitpa hienosti" tai "kiitos, kun autoit kaveriasi"
- Työtapoja kehitetään henkilöstön itsearviointiin sekä lasten ja huoltajien antaman palautteen pohjalta
- Henkilöstön itsearviointia toteutetaan säännöllisesti eri yksiköissä eri tavoin esimerkiksi keskusteluilla työparin kanssa, kehityskeskusteluilla esimiehen kanssa ja oman itsearviointin kautta
- Vanhempien kanssa tehdään yhteistyötä heti esikoulun alkaessa esimerkiksi vanhempainilloin, vanhempainvartein, lomakekyselyin

14. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

TIEDONSIIRTO LAPSEN VAIHTAESSA ESIOPETUSPAIKKAA

Esiopetuspaikan vaihtuessa lapsen huoltajille annetaan esiopetustavarat ja -tiedot mukaan. Esiopettaja esittää tarvittavien tarvikkeiden ja tietojen viemistä uuteen esiopetuspaikkaan.

NIVELPALAVERI ESIOPETUKSESTA PERUSOPETUKSEEN

Nivelpalaveriin liittyvissä asioissa tehdään tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa.

Esimies kutsuu koolle esiopettajan/-t lisäksi esimerkiksi tiedossa olevan/-t ensimmäisen luokan opettajan/-t, terveydenhoitajan, erityisopettajan/erityislastentarhanopettajan, varhaiskasvatus puolella lapsen kanssa työskennelleen henkilön ja mahdollisesti erityistyöntekijöitä nivelpalaveriin. Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on lapsen oppimispolun mahdollisimman hyvä jatkumo.

Nivelpalaverissa keskustellaan ensisijaisesti lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista.

ESIOPETUKSEN LAADUN YLLÄPITÄMINEN JA KEHITTÄMINEN

Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään esiopetusta. Arviointiin osallistuvat esiopettajan lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö,

lapsi ja huoltajat.

Henkilöstön itsearviointi sekä lapsilta ja vanhemmilta saatu palaute otetaan huomioon esiopetuksen suunnittelussa,

toiminnassa ja kehittämisessä.

Lasten kanssa harjoitellaan itsearviointia.

Lapsia rohkaistaan ryhmän yhteisissä keskusteluissa kertomaan mielipiteitään.

Vanhemmilta voidaan koota palautetta esiopetusvuodesta esimerkiksi lomakkeen muodossa.

Erytisopettajan arvioinnit esiopetusvuoden aikana:

- * puheseula esiopetusvuoden alussa*
- * KPT (piirrostarkkailutehtävä)*
- * kirjaintuntemustehtäviä*
- * Niilo Mäki Instituutin LuKivalmius- tehtävä tammikuussa*

Esiopettajan arvioinnit:

* alkukartoitustehtävät: arjen taidot, sosiaaliset taidot, motoriikka, kielelliset sekä matemaattiset taidot

* havaintojen tekeminen arkisissa tilanteissa

* kirjaintuntemus 2 krt esiopetusvuoden aikana

- lapsille annetaan kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta päivittäin, katsotaan yhdessä onnistumiset ja harjoittelemisen kohteet

- huoltajille annetaan palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä

Esiopetuksesta saa Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen osallistumistodistuksen.

15. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

- Mänttä-Vilppulassa kulttuuri; kuvataide, musiikki, liikunta ja erilaiset kädenaidot ovat osa esiopetusta

-esiopetusvuosi vuodenaikoinen tuo pohjaa esimerkiksi luonnon tutkimiseen kokonaisvaltaisesti sääolosuhteineen, luonnonmuutoksineen ja erityispiirteineen. Vuodenajat tuovat lapsille luontevia mahdollisuuksia monipuolisten oppimiskokonaisuuksien kokemiseen esimerkiksi havainnointien ja tutkimisien kautta

- lasten kiinnostuksen kohteita otetaan mahdollisimman paljon mukaan suunniteltaessa oppimiskokonaisuuksia.

-yhteiset keskustelut ja leikit antavat vinkkiä siitä mikä lapsia kiinnostaa

-aikuisen ei tarvitse itse tietää kaikkea vaan tärkeää on yhdessä ihmetteleminen, havaitseminen ja tutkiminen

-aikuisen rooli on tärkeä, hän tukee ja opastaa jokaista lasta hänen yksilöllisten edellytysten mukaan

-aikuinen on suunnan näyttäjä.

15.1. Ilmaisun monet muodot

MUSIIKKI

- lastenlaulut ja laululeikit, sekä perinteiset että uusia
- hyödynnetään oman henkilöstön osaamista
- musiikkivierailijoiden esitykset esim. erilaiset konsertit, musiikkiopiston esitykset ja soitinesittelyt
- konserttikäynnit esim. Mäntän urkuviikot- Lasten konsertti

KÄDENTÄIDOT

- hyödynnetään henkilöstön omia kädentaitoja
- erilaiset pajat Serlachiusmuseolla esim. paperin valmistaminen
- paikallisten käsityöläisten vierailut

KUVATAIDE

- tutustutaan Mänttä-Vilppulan alueella oleviin taideteoksiin
esim. Mäntän kirkkopiistossa, Serlachius-museon piha-alueella. kaupungintalolla, Vilppulan keskustassa ja sen lähialueen patsaat
- näyttelyihin tutustuminen Serlachius-museossa
- paikalliset kuvataiteilijat, vierailut ja tutustumiskäynnit
- sekä rakentamattomaan ympäristöön että rakennettuun lähiympäristöön tutustuminen esim. vanhat rakennukset, leikkipiistot jne.
- sanomalehtiviikko

SUULLINEN JA KEHOLLINEN ILMAISU

- lasten itse keksimät leikit esimerkiksi kauppa- ja roolileikit
- teatterileikit, yhteiset leikit sekä lasten keksimät että ohjatut
- esiopetusryhmän sekä koko koulun esiintymistilaisuudet esimerkiksi juhlissa
- laulu- ja leikkitervehdykset esimerkiksi vanhusten luona
- monipuolinen vapaa luova ilmaisu
- esimerkiksi Mäntän Uusi teatteri-yhteistyö

15.2. Kielen rikas maailma

- hyvä yhteistyö kirjaston kanssa esim. vierailut kirjastoon; saadaan tietoa kirjan käsittelemisestä ja lainaamisesta, satutunnit ja muut esitykset
- sadut monin eri tavoin esiopetuksessa mukana, lapsille luetaan paljon erilaisia tekstejä, keskustellaan paljon
- lapset tuottavat itse satuja ja tarinoita, niitä kirjataan ylös ja luetaan yhdessä
- etsitään kirjoitettua tekstiä sekä merkkisymboleja lähiympäristössä
- Mänttä-Vilppulassa on mahdollisuuksia tutustua vieraisiin kieliin ja kulttuureihin esimerkiksi yhteistyössä valmistavan opetuksen oppilaiden kanssa
- Mänttä-Vilppulan maahanmuuttajataustaisten kieleen ja kulttuuriin on mahdollista tutustua esimerkiksi esiopetusikäisen lapsen esiopetukseen osallistumisen kautta tai vierailuin

15.3. Minä ja meidän yhteisömme

- keskustellaan kalenterivuoden tapahtumista ja vuodenaikoihin liittyvistä perinteisistä juhlapyhistä
- tutustutaan juhlapyhiin ja osallistutaan mahdollisuuksien mukaan koulun tai paikkakunnan juhliin ja perinnetapahtumiin
- tutustutaan paikallisiin merkkihenkilöihin kuten esimerkiksi Hannes Autere (puiset reliefit), Gustaf ja Gösta Serlachius (Mäntän paperitehdas ja taidekokoelmat),
Oskar Merikanto (säveltäjä)
- tutustutaan paikalliseen historiaan esim. Serlachius-museon näyttelyiden kautta
- Vilppulan koulumuseo ym. museot
- tutustutaan lähikirkkoihin Mäntässä ja Vilppulassa, Kolhossa myös Ortodoksikirkko
- paikallisesti on mahdollista tutustua eri kulttuuritaustoista tuleviin ihmisiin
- mediataitoviikolla tutustutaan esimerkiksi sanomalehteen

- tehdään retkiä tutustuen lähiympäristöön , sekä rakennettu että rakentamaton ympäristö

15.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

- esiopetuksen arkeen kuuluvat retket ja tutustuminen lähiympäristöön

- Mänttä-Vilppulassa luonto on kaikkia lähellä, esimerkiksi metsät, järvet, puistot, liikennepuisto, uima- ja jäähalli, Mäntänvuori

Ne ovat hyviä retkikohteita ja samalla monipuolisia oppimisympäristöjä.

-Mänttä-Vilppulassa on uusia lähiliikuntapaikkoja, jotka tarjoavat mahdollisuuksia monipuoliseen havainnointiin ja kokemuksiin

-lasten rakennelmat esimerkiksi askartelut, puutyöt, legorakennelmat ovat tärkeä osa itse suunnittelemista ja tekemistä

-oman liikkumisen ja rakentelun lisäksi havainnointia voi dokumentoida valokuvin, lasten tutkimusmerkinnöin esimerkiksi kasvunkansioihin ja lasten kommentein, piirroksin, kirjoituksin esimerkiksi tutkimus- tai luontovihkoihin

15.5. Kasvan ja kehityn

LIIKKUVA KOULU=LIIKKUVA ESIOPETUS

- olemme mukana valtakunnallisessa hankkeessa jonka tavoitteena on aktiivisempi koulupäivä ja hyvinvoiva koululainen. Liikkuvissa kouluissa/esikouluissa

lisätään liikettä koulupäivään.

- Mänttä-Vilppulasta löytyy monipuolisia urheilu- ja liikuntapaikkoja; urheilukenttä, uimahalli, jäähalli, liikennepuisto, pelikentät, ulkoilureitit ym. ovat lähellä meitä

- syksyinen Liikenneturvallisuusviikko ohjaa käytöstä liikenteessä sekä liikkuminen ja retket lähialueilla

- esiopetusyksikön turvallisuusmääräykset sekä ryhmän yhteiset säännöt niin sisällä kuin ulkoillessa lisäävät turvallisuutta

- kiusaamiseen puututaan heti (toimintamalli ristiriita- ja kiusaamistilanteissa)

-Vilppulankosken koulu on KiVA-koulu; kiusaamiselle on 0-toleranssi

-Arvot arkeen - Mänttä-Vilppulan yhteiset arvot tulevat näkyväksi osaksi turvallisempaa ja viihtyisämpää esikoulu- ja koulupäivää

-ruokakasvatus on tärkeä osa esiopetuksen arkea

16. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Perusteen teksti

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikyöpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset

kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Mänttä-Vilppula:

Savosenmäen koululla Mäntässä on mahdollisuus S2-kielen opetukseen.

17. Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

Perusteen teksti

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen

keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Oppilashuolto).

Mänttä-Vilppula:

Esioppilaan kasvun ja oppimisen tukeminen esiopetusaikana

- Yhteydenotto esioppilaan esikouluasioissa aina ensisijaisesti huoltajaan:iin
- syyslukukaudella esiopettajat seuraavat mm. lapsen kirjaintuntemusta, numerolukumäärävastaavuutta sekä sosiaalisia taitoja
- erityisopettaja kartoittaa lapsen osaamista mm. KPT:n (kontrolloitu piirrostehtävä) ja puheseulan avulla
- lapsen edistymistä seurataan ja arvioidaan koko esiopetusvuoden ajan
- tiedonsiirto nivelvaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tapahtuu vanhempien luvalla ja tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä
- siirryttäessä esiopetuksesta perusopetukseen tiedonsiirto tapahtuu oppilashuollon määrittelemällä tavalla
- yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistä, mm. vanhempainillat, keskustelut, lapsen henkilökohtaisen oppimissuunnitelman laadinta ja tukimuodoista keskustelu

18. Yleinen tuki

Perusteen teksti

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Mänttä-Vilppula:

YLEINEN TUKI

- yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen
- yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia eikä päätöksiä

Menetelminä käytetään mm:

- esioppilaan työskentely yksin/parin kanssa/pienryhmässä
- avustavan henkilökunnan ohjaustuki esiopetusaikana
- esiopetus tehtävien/pelien soveltaminen/valikoiminen sopivaksi kehitystasoon/-tarpeisiin nähden
- esioppilaan toiminta esiopetusaikana esimerkiksi siirtymistilanteissa
- työskentelyn/leikin/pelien ja levon vuorottelu jaksamisen tueksi
- osa-aikainen erityisopetus esiopetuspäivän aikana; erityis-/moniammatillinen yhteistyö esioppilaan oppimisen tueksi, esim. erityisopettaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti

19. Tehostettu tuki

Perusteen teksti

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen

yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Mänttä-Vilppula:

TEHOSTETTU TUKI

- tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee

- tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon, jonka laativat esiopettaja ja erityisopettaja ja sen saa tiedoksi ja allekirjoitettavaksi huoltajat ja rehtori

- varhaiskasvatuksessa laadittu pedagoginen arvio siirtyy esiopetukseen

- lapselle annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan, jonka laativat esiopettaja ja erityisopettaja yhteistyössä huoltajan kanssa

- oppimissuunnitelma sisältää mm. seuraavat tiedot :

. lapsen vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet sekä tavoitteet

. pedagogiset menetelmät, esim. samanaikaisopetus, osa-aikainen erityisopetus, tehtävien mukauttaminen

. moniammatillinen yhteistyö

20. Erityinen tuki

Perusteen teksti

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyt kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Mänttä-Vilppula:

ERITYINEN TUKI

-erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten

-pedagoginen selvitys tarvittaessa, jonka laadinnasta vastaa esiopettaja

-lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti, joka sisältää mm. pedagogisia ratkaisuja. Nämä voivat liittyä esim. opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin

- lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen; yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet

-moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi psykologi, toimintaterapeutti, puheterapeutti

-HOJKS laaditaan yhteistyössä lapsen, huoltajan, esiopettajan, erityisopettajan ja tarvittaessa muiden lasta kuntouttavien tahojen kanssa

-HOJKS -päätöksen tekee rehtori

-HOJKS:n tarkistaminen ja arviointi: esiopettaja yhteistyössä lapsen, huoltajan ja erityisopettajan kanssa

-mahdolliset asiantuntijalausunnat ja lupa yhteistyölle tulee pääsääntöisesti kodin kautta

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

-jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden, sairauden tai muun kehityksellisen haasteen vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin.

-esiopetus voi tällöin kestää yhden tai kaksi vuotta

-huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen

-lapselle tehdään päätös erityisestä tuesta ja hänelle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa

-lapsen esiopetuksen toteutuminen suunnitellaan yhdessä vanhempien, kuntouttavien tahojen sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilökunnan kanssa

-sivistysjohtaja päättää pidennetystä oppivelvollisuudesta psykologisten tai lääketieteellisten selvitysten perusteella (POL 27 §)

ALOITTAMINEN VUOTTA AIEMMIN

Samoin sivistysjohtaja päättää perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä aikaisemmin psykologisten tai tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella (POL 27 §)

21. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Perusteen teksti

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eryitysten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Mänttä-Vilppula:

Mänttä-Vilppulan esiopetuksessa perusopetuslain mukaiset tukitoimet järjestetään pääasiassa perusteen tekstin mukaisesti. Kunkin lapsen tarvitsemat tukitoimet mietitään moniammatillisesti. Yleensä ottaen ei palkata henkilökohtaisia koulunkäynnin ohjaajia/avustajia, vaan ryhmän ohjaajia. Toki jonkun koulunkäynninohjaajan työpanosta voidaan keskittää enemmän jollekulle yksittäiselle lapselle.

22. Oppilashuolto

Perusteen teksti

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta.

Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä

yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Mänttä-Vilppulan esiopetuksen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskeva uudistettu osuus

Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on myös oikeus saada yksilökohtaisia oppilashuollon palveluita, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään ikäryhmän mukaisina neuvolapalveluina. Tavoitteena on edistää oppimista, luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kasvuympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyksikön hyvinvointia. Esiopetusyksikön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajien kanssa sekä tarvittaessa oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Sitä järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Lasten huoltajille

annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluita.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja oppilashuoltopalvelut

Mänttä-Vilppulan oppilashuollon kokonaistarvearvio perustuu oppilaiden oppimisen ja sen edellytysten jatkuvaan seurantaan. Seurantaa ja käytännön tarvetta arvioivat oppilasta opettavat opettajat, erityisopettajat sekä tarvittaessa koulukuraattori, koulupsykologi tai terveydenhoitaja. Oppilashuollon kokonaistarvearviossa otetaan huomioon myös valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tuloksia sekä oppilashuollon tukitoimista tehdyt tilastot. Myös asuinalueen erityispiirteet vaikuttavat oppilashuollon kokonaistarpeeseen. Mänttä-Vilppulan kunnan esiopetuksen oppilashuoltopalvelut rakentuvat koulujen ja päiväkodin henkilökunnan, terveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalveluista. Esiopetuksen henkilökunta seuraa oppilashuollon yksilöllistä sekä yhteisöllistä tarvetta ja on aloitteellinen ottamaan mukaan muita oppilashuollon toimijoita. Yllämainittujen oppilashuoltopalvelujen lisäksi oppilashuoltotyöhön voi osallistua myös kunnan sosiaalitoimi.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat ja tavoitteet

- yksikön yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä vastaa oppilashuollon toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä
- esiopetusyksikön yhteisöllistä oppilashuoltoryhmää johtaa rehtori
- lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen tulee ottaa huomioon kaikessa yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä
- kun esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimii myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Tällöin ydinryhmään kuuluu esiopetuksen edustajan lisäksi oppilashuoltohenkilöstöä ja erityisopetuksen edustaja. Samoin toimitaan päiväkodin esioppilaiden suhteen
- erityisopettajakäynti kerran viikossa kaikissa ryhmissä
- yhteistyökumppaneita ovat mm. seurakunta, partio, 4H, urheiluseurat
- lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä alkuopetukseen tieto lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä siirtyy yksiköstä toiseen tai kouluasteelta toiselle. Erityisopettaja tai rehtori toimii kokoonkutsujana
- vanhempien kasvatustyön tukeminen sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön vahvistaminen kuuluvat yhteisölliseen oppilashuoltotoimintaan. Keinoja näiden toteuttamiseen ovat vanhempien kuuleminen, yhteistyö vanhempainyhdistysten kanssa sekä osallistavat ja toiminnalliset vanhempainillat sekä tutustumiskäynnit
- henkilökohtaisilla keskusteluilla sekä muullakin lapsen yksilöllisellä oppilashuollolla vaikutetaan myös yhteisölliseen turvallisuuteen
- kodin ja esiopetuksen yhteistyön keinoja ovat myös koulun yhteiset tapahtumat, retket ja juhlat.

Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Tapaturma on esioppilaille esiopetuksessa tai esiopetusmatkalla sattunut äkillinen, ulkoisen ruumiinvamman aiheuttava odottamaton tapahtuma.

Tapaturmina korvataan myös sellaiset vammat, jotka ovat syntyneet retkellä tai vierailukäynneillä tai matkalla niihin, mikäli ne sisältyvät esiopetuksen toiminta- suunnitelmaan.

Tarkat toimintaohjeet tapaturman sattuessa löytyvät koulun ja päiväkodin turvallisuuskansioista.

Esiopetuskuljetusten odotusaikoja ja koulumatkan turvallisuutta koskevat ohjeet

Sivistystoimi järjestää esiopetuskuljetukset. Perusopetuslaissa määritellään perusteet esiopetuskuljetuksen järjestämiseen. Lisäksi kaupungissa on määritelty omat kriteerit.

Koulumatkojen turvallisuuden arvioinnissa ovat auttaneet Koululiitu -ohjelman lisäksi poliisi sekä Tiehallinnon edustaja, jotka ovat käyneet arvioimassa teiden vaarallisuksia paikan päällä sivistysjohtajan kanssa. Sivistyslautakunta on päätöksissään tukeutunut näihin arvioihin. Lisäksi tarvittaessa käydään vieläkin paikan päällä arvioimassa teiden vaarallisuutta, kun oppilaita tulee uusista osoitteista esiopetukseen.

Sivistystoimen laatimasta koulukuljetusoppaasta käy esiin esiopetuskuljetuksissa huomioon otettavat asiat. Opas on hyväksytty sivistyslautakunnassa 27.5.2009. Oppaaseen on tehty päivityksenä lisäyksiä ja muutoksia lähes vuosittain, jotka sivistyslautakunta on hyväksynyt. Koulukuljetusopas on luettavissa osoitteessa: www.manttavilppula.fi/koulutus_ja_kirjasto/koulutus/tiedotteet/

Samalla sivulla on saatavissa myös kuljetushakemus tulostettavassa muodossa. Koulukuljetusten odotusajan valvonnasta vastaavat koulut. Lapsilla tulee olla odotusaikoina valvottua ja ohjattua toimintaa esiopetuksen päättymisen jälkeen. Opettaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai esiopetusmatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille. Ilmoitus voidaan tehdä huoltajalle Wilman kautta tai puhelimitse.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Mahdollisiin työrauhan ongelmatilanteisiin puututaan välittömästi. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa, samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava. Häirintätilanteissa lapsi voi olla yhteydessä opettajaan tai kehen tahansa koulun aikuiseen.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Esiopetuksen toimintamalli ristiriita- ja kiusaamistilanteissa:

1. Kiusaamis- tai ristiriitatilanteessa ”LOPETA” sanan käyttäminen. Jos tilanne jatkuu, tieto asiasta opettajalle.

1. Tilanteen **selvitys** asianosaisten kanssa

*Molempien osapuolten näkemys; rehellinen kuvaus tapahtumista, asettautuminen toisen asemaan.

1. **Sovittelu:**

* Anteeksipyytäminen (jos mahdollista): Katso silmiin ja kerro mistä pyydät anteeksi; ”Anteeksi, kun...”

* Anteeksiantaminen; ”Saat anteeksi...”

1. **Seurannasta** ja toimintatavoista sopiminen
2. **Tiedotus** kotiin, jos asian/teon vakavuus niin vaatii.
- 3.

Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Turvallisuussuunnitelma ja pelastautumisharjoituksetKouluilla/esiopetusyksiköissä on turvallisuussuunnitelma, johon on kirjattu kriisiryhmän jäsenten yhteystiedot ja heidän toimenkuvansa.Turvallisuutta ylläpitävää ennaltaehkäisevää työtä ovat voimassaoleviin koulun yleisiin järjestyssääntöihin ja kriisisuunnitelmiin tutustuminen lapsen ikä ja

kehitystaso huomioon ottaen. Koulun toimintaohjeet, yhteiset pelisäännöt löytyvät syksyllä kotiin jaettavasta lukukausitiedotteesta. Kaikkien esiopetuksessa työskentelevien aikuisten tulee tuntee säännöt ja toimintaohjeet ja toimia sääntöjen mukaan yhteisöllisesti. Sääntöihin tutustutaan ja niitä päivitetään vuosittain, henkilökuntaa koulutetaan tarpeen mukaan. Oppilaitoksissa järjestetään pelastautumisharjoituksia säännöllisesti. Nämä ylläpitävät oppilaiden ja henkilökunnan turvataitoja ja turvallisuuden tunnetta. Pelastautumisharjoitusten ja henkilökunnan turvakävelyiden yhteydessä kartoitetaan ja arvioidaan olemassa olevia käytäntöjä sekä tehdään tarvittavat korjaustoimenpiteet.

3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan lapselle annettavia terveydenhuoltopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen turvaamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuihin hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Lähtökohtana on avoin, kunnioittava ja luottamuksellinen vuorovaikutus. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säädöksiä.

Yksittäisen lapsen tueksi koottavan asiantuntijaryhmän kokoonpano ja lapsen asian käsittely ko. ryhmässä perustuu huoltajan suostumukseen. Asian käsittelyyn voi huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä aikuisia. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä

Lisäresurssihenkilöstön määrää, esim. koulunkäyntiohjaajan, resurssiopettajan yms., pohditaan yhdessä. Psykologien tai muiden asiantuntijoiden lausuntoja voidaan käyttää apuna henkilöstömäärää arvioitaessa. Kaupungin henkilöstön määrää ei tulisi lisätä ohjeistuksen mukaan ja siksi luvan pyytämistä kaupunginhallitukselta palkata lisää henkilöstöä harkitaan vakavasti vasta sen jälkeen kun muut keinot on käytetty.

Sivistystoimi huolehtii esiopetuksen sairaalaopetuksen kustannuksista tarvittaessa. Samaten sivistystoimi maksaa sairaalahenkilökunnan konsulttikäyntien, oppilaiden tukijaksojen yms. tuen kustannukset.

Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa

Lapsen esiopetuspäivän aikana tarvitsemasta yksilöllisestä ravitsemuksesta, hoidosta, tuesta ja seurannasta sovitaan yhdessä lapsen, huoltajan sekä terveys- ja opetustoimen edustajien kanssa. Tarvittaessa voidaan konsultoida tai kutsua mukaan lapsen hoidosta tai kuntoutuksesta vastaavia terveydenhuollon ammattilaisia. Mikäli lapsen sairaus vaatii lääkehoitoa esiopetuspäivän aikana, tulee siitä laatia kirjallinen lääkehoitosuunnitelma yhdessä lapsen, huoltajan, opettajan ja terveydenhoitajan kanssa.

Jos lapsi tarvitsee erityisruokavaliota sairauden takia, on asiasta toimitettava joko terveydenhoitajan tai lääkärin lausunto. Myös uskonnollinen tai eettinen syy voi olla peruste erityisruokavaliolle. Erityisruokavalion tarkistaminen syksyisin on yhteistyötä kodin, esiopetusyksikön keittiön ja terveydenhuollon välillä.

Esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat

Esiopetuksen oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin. Oppilashuollossa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta. Kun esiopetuksen henkilöstöllä nousee huoli lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, asiasta keskustellaan huoltajan kanssa. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä koulukuraattorin, koulupsykologin, terveydenhoitajan ja sosiaalitoimen kanssa. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi tulee ottaa huomioon esiopetuksen oppilashuollossa.

Asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä

Esiopetuksen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoa huoltajan suostumuksella se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, joka työssään havaitsee lapsen tuen tarpeen. Ryhmän kokoonpano rakentuu aina tapauskohtaisen harkinnan ja käsiteltävän asian perusteella. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on selvittää lapsen tuen tarvetta ja järjestää tarvittavat oppilashuollon palvelut.

Oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

Yksittäisen oppilaan tueksi koottava asiantuntijaryhmän kokoonpano ja oppilaan asian käsittely ko. ryhmässä perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Asian käsittelyyn voi oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilalle läheisiä aikuisia. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Oppilashuoltokertomuksen laatii koulukuraattori. Mikäli kuraattorilla ei ole huoltajan lupaa laatia kertomusta, sen laatii kulloinkin asiantuntijaryhmän päättämä henkilö. Joka tapauksessa koulukuraattori säilyttää oppilashuoltokertomukset pääkoulullaan.

Yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido

Yksittäisen lapsen asioissa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös esiopetuksen ulkopuolisten yhteistyötahojen kuten perheneuvolan, lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon kanssa.

4. Kodin ja esiopetuksen yhteistyö

Kodin ja esiopetuksen yhteistyöllä edistetään lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistetaan lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta. Yhteistyön lähtökohtana on molemminpuolisen luottamuksen rakentaminen, osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Henkilökohtaisissa keskusteluissa voidaan jakaa huoltajan kokemukset lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista. Esiopettaja keskustelee huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista ja tavoista sekä esiopetuksen tavoitteista. Huoltajalla ja lapsella on mahdollisuus tutustua lapsensa esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen aloittamista ja osallistua esiopetuspäivään. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle.

Lukuvuoden alussa koteihin jaetaan esiopetustiedote. Syksyllä jokainen esiopetusyksikkö järjestää vanhempainillan. Kodin ja esiopetuksen päivittäisessä yhteydenpidossa käytetään apuvälineenä mm. Wilma-ohjelmaa.

Muita yhteistyön muotoja, joita voidaan käyttää:

- reissuvihkot
- tiedotteet
- henkilökohtaiset keskustelut syksyllä ja keväällä
- juhlat, retket, teemapäivät

- vanhempainyhdistykset

Tarvittaessa yhteistyöhön otetaan mukaan terveydenhuollon ja sosiaalitoimen toimijoita.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opetussuunnitelmaan on kirjattu oppilashuoltosuunnitelman toteuttamista koskevat kuvaukset. Kaupungin opiskeluhuollon ohjausryhmä ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät seuraavat koulujen ja esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelmien toteutumisen arviointia yhteistyössä muiden oppilashuollosta vastuussa olevien ylimpien viranhaltijoiden kanssa. Rehtori vastaa koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman toteutumisen arvioinnista. Koulun vuosisuunnitelmassa on kuvaus arvioinnista.

Oppilashuollon toimintasuunnitelmat ja arviointitavat:

-Mänttä-Vilppulan kaupungin kouluilla on hyväksytyt toimintaohjeet erilaisissa kriisitilanteissa toimimiseksi.

- Mänttä -Vilppulan turvallisuussuunnitelma 2010-2020

- Toimintaohjekortit kriisitilanteita varten

1. Kaupungin oppilashuollon ohjausryhmä

Kunnan oppilashuollon ohjausryhmä vastaa oppilashuollon toteutumisesta, arvioi ja seuraa oppilashuollollisten tavoitteiden saavuttamista. Ohjausryhmä antaa linjaukset esiopetuksen ja koulukohtaisen oppilashuollon toteuttamiseksi koko kunnan alueella.

Ryhmä vastaa kaupungin oppilas/opiskeluhoitopalveluiden strategisesta suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista.

Ohjausryhmään kuuluvat sivistysjohtaja, vastaava kuraattori, sosiaalitoimen edustaja, nuorisotoimen edustaja, oppilaanohjaaja ja erityisopettaja. Kunnan oppilashuollon ohjausryhmä kokoontuu 1 - 2 kertaa lukuvuodessa.

kokoontuminen säännöllisesti, vähintään kerran lukukaudessa.

2. Koulukohtainen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä

Ryhmän tavoitteena on kouluhyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä ehkäisevä toiminta. Ryhmä suunnittelee ja kehittää koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa sekä tekee rehtorin tukena tarkistukset koulun vuosisuunnitelmaan oppilashuollon asioiden osalta. Tälle ryhmälle kuuluu myös päiväkodin esiopetusryhmät.

Kokoonpano: rehtori, opettajakunnan edustus, erityisopetuksen edustus, oppilashuoltohenkilöstön edustus (terveydenhoitaja ja kuraattori), oppilaanohjauksen edustaja sekä oppilaskunnan edustaja tarvittaessa myös oppilaskunnan oppilasedustaja ja/tai yhteistyökumppaneiden edustajia. Mikäli koululla on koko koulun vanhempaintoimikunta voi oppilashuoltoryhmä kutsua edustajan kokoontumiseensa.

Kokoontuminen säännöllisesti, vähintään kaksi kertaa lukukaudessa.

Yhteistyökumppanit: seurakunta, nuorisotoimi, sosiaali- ja terveystoimi, yhdistykset.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen: oppilashuoltoryhmällä on käytävissään koulun toteumatilastot yhteisölliseen oppilashuoltoon liittyvistä aiheista sekä opettaja- ja oppilaskunnalle sekä vanhemmille tehtyjen kyselyjen koonnit. Koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa tarkastetaan ja arvioidaan koulun vuosisuunnitelman teon yhteydessä. Oppilashuoltoryhmä tiedottaa huoltajia koulun kotisivujen sekä tarvittaessa Wilman kautta.

Oppilashuoltoryhmä tarkastaa ja päivittää koulun turvallisuus- ja kriisisuunnitelmat sekä suunnitelmat kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi. Vastaa opiskelijahuoltoon koskeviin kyselyihin ja tiedusteluihin. Valitsee yläkoulussa tukioppilaat hakemusten perusteella. Vastaa suunnitelmassa kuvattujen menettelytapojen perehdyttämisestä koulun henkilöstölle, oppilaille ja huoltajille sekä tarvittavilta osin yhteistyötahoille

3. Yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä

Monialainen asiantuntijaryhmä (tarvittaessa kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja ym.) Ryhmän toimintaan tarvitaan oppilaan/hoitajan suostumus ja osallisuus kirjataan opiskelijahuoltokertomukseen ja asiakasrekisteriin. Tarvittaessa oppilaan/opiskelijan asioissa voi myös konsultoida yksittäisten toimijoiden kanssa, mikäli siihen on oppilaan/opiskelijan/hoitajan lupa. Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset.

Tarkastus tehdään kolmen vuoden välein (Terveystieteidenhuoltolaki 16 §). Ympäristöterveydenhuollon edustaja organisoii tarkastuksen, jossa ovat mukana ympäristöterveydenhuollon edustaja, rehtori, koulu terveydenhoitaja- ja/tai lääkäri, työterveyshuollon edustaja, työsuojelun edustaja ja kiinteistöhoitaja. Koulu terveyskyselyjen (THL) tuloksia koulu ympäristön osalta tulee hyödyntää tarkastuksessa. Tarkastuksen tulokset kirjataan tätä varten suunnitellulle lomakkeelle ja rehtori/yksikön johtaja yhteistyössä tarkastusryhmän kanssa seuraa sovittujen korjaus- ja muutostoimenpiteiden toteutumista.